

ספר
שאגת אריה

חלק ב

זה ספר תולדות אדם הגדול בענקים ארי' דבי עילאי נודע ביהודה
ובישראל גדול שמו ה"ה הגאון העצום שר התורה מאיר עיני דגולה
מרנא ורבנא רבי ארי' לייב בהגאון מוה"ר אשר זצ"ל

אשר היה אב"ד ור"מ דק"ק וולוז'ין
ואח"כ עלה ונתעלה לכהן פאר בק"ק מיץ המעטירה יע"א
בעמח"ס טורי אבן וגבורת ארי
אשר מומנו ישקו כל העדרים עדרי צאן קדשים

ערוך ומסודר במהדורה מחודשת בהגה"ה מדוייקת
בתוספת הערות והארות, ביאורים ומראי מקומות

בעזרת החונן לאדם דעת
גרשון חנוך העניך הכהן אייכארן
מח"ס עבודת היום, חוקת הפסח, משפט התרועה, לקיחה תמה, הגיון הלב, בינת דבר

שנת תשע"ו לפ"ק

מבצור - כיקוקי

ביתן אצטיוס וייל יי אבין גגו גגו

סימן פט

בענין חמץ של ב' שותפין א' ישראל וא' נכרי

משום דאין ברירה, ומסיק התם הגמרא אליבא דר' אושעיא דחבית מותרת דבדרבנן יש ברירה ובדאורייתא אין ברירה, דריש מר זוטרא הלכה כר' אושעיא, וכ"פ ז"ל דהכי קי"ל. וה"נ הא דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אינו אלא מדרבנן, ומשום קנסא הואיל ועבר עליו בבל יראה, דקי"ל כר"ש דס"ל הכי כדאמרינן בפרק כל שעה, וכיון דבדרבנן יש ברירה חלקו של נכרי וודאי שרי ודבר ברור הוא.

רק הואיל ואתא לידינו נימא ביה מילתא, דאמרינן בסוף פרק חלק (דף ק"ב) אמר ר' חסדא בהמה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת אסורה, עיסה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת מותרת, מ"ט בהמה כמאן דלא פליגה דמיא, עיסה כמאן דפליגה דמיא, ודבר ברור הוא דהא דאמר ר"ח עיסה מותרת אזלא כמ"ד יש ברירה אפי" בשל תורה, הילכך עיסה מותרת, דכשפליגי לה אמרינן ברירה, דחלק של עיר א' זהו חלקה המגיע לה משעה ראשונה, ולא נאסר בהנאה, דאילו למ"ד אין ברירה י"ל דחלק שביד עיר אחר לאחר חלוקה הוא של עיר הנדחת, ושל עיר הנדחת הוא ביד עיר אחר, והחליפו של זה לזה ושל זה לזה, דהא

שאלה חמץ של ב' שותפין, של א' מהן הרי חמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה משום קנסא דר"ש, ושל שני לית בית משום ההוא קנסא, אותו חמץ מהו לאחר הפסח.

תשובה, שאלה זו נ"ל שנחלקת לב' חלקים, אם שותפות זה הוא של ישראל ונכרי, או של ב' ישראלים והאחד מכר את חלקו בכל מקום שהוא לנכרי, והשני לא מכר, ולאחר הפסח חלקו הב' ישראלים או הישראל ונכרי את החמץ של שותפות.

ונבאר עתה חלק זה של נכרי וישראל דאמרן, וזה נחלק נמי לב' חלקים, אם חלק הנכרי, ואם חלק הישראל. והנה ע"ד חלק המגיע לנכרי לאחר החלוקה, הדבר ברור בעיני דשרי בהנאה לאחר הפסח, דהא קי"ל בדרבנן יש ברירה, ואמרינן הוברר הדבר דזהו חלקו המגיע משעה ראשונה וה"ל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח ומותר בהנאה, כדתנן בפרק כל שעה, וכה"ג אמרינן בפרק משילין (דף ל"ז) גבי ב' שלקחו חבית ובהמה בשותפות, דרב אמר חבית מותרת, כלומר מותר לכ"א להוליך חלקו למקום שעירב משום דיש ברירה, ושמאל אמר חבית נמי אסורה

כיון דזה ודאי דאיסור עיה"נ חל על כל אשר בה להיות אסור בהנאה ע"י גמר דין של הב"ד וכמו דאמרינן ספ"ק דערכין לענין שוה"נ זו מיתתה אוסרתה וזו גמר דינה אוסרתה, ולכן גבי עיסה דאפשר למפלגה אמרינן דהב"ד לא גמרו דין רק על החצי של עיה"נ לאחר שתחלק העיסה ותברר חלקה ולא שייך בזה ברירה, דמקודם שנחלקה אין כאן איסור כלל, ולכן אי הוי שייך גם בבהמה לומר כן וכו", עיי"ש עוד. וכן ע"י במקור חיים סי' תמ"ח שכתב "דכיון דנכסי עיה"נ נאסרין ע"י הגמר דין של ב"ד ולב ב"ד מתנה שיחול הגמ"ד על החלק שיגיע לאנשי עיה"נ, ולהכי שרי אף למ"ד אין ברירה", ע"כ. וע"י בשו"ת עונג יום טוב סי' ל"ד, ובשערי יושר ג' כ"ב. וראה להלן בשם האו"ש.

א. ע"פ הבנת רבינו דהטעם דעיסה מותרת משום יש ברירה, תמה רבינו על הרמב"ם דהא קי"ל בדאורייתא אין ברירה, וכן תמה הפרי חדש בהל' ע"ז שם, "וצ"ע בדין עיסה אמאי מותרת דהא קי"ל בשילהי משילין דבדאורייתא אין ברירה ואמרינן בסוף פ' השולח דנכרי וישראל שלקחו שדה בשותפות דטבל וחולין מעורבין זה בזה וה"נ הכל מעורב זה בזה, ודילמא מה שבא לחלקו של איש זה הוא חלק של עיר הנדחת דהא אין ברירה, ושמא שאני הכא דהוה אפשר לפלוגה מקודם ואינו מחזור", ע"כ. ועו"ש בסנהדרין שם בגלה"ש ובהג' הרש"ש.

וכתב הערוך לנו שם "לכאורה קשה לפי מה דמסקינן ביצה בדאורייתא אין ברירה א"כ מ"ט דעיסה מותרת וכו', ונ"ל

חלקו ביוכל כו' ע"כ, והיינו כמ"ד אין ברירה, ובפ"ד מה' עכו"ם (היא) כתב בהמה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת שהיתה בתוכה הרי זה אסורה ועיסה שהיא כן מותרת לפי שאיפשר לחלקה ע"כ. ויש לתמוה עליו אמאי עיסה מותרת, הא פסק בשל תורה אין ברירה, ועיר הנדחת מה"ת אסור². ועוד יש לתמוה הרבה עליו ז"ל בדיני ברירה אין זה מקומו³, מ"מ בנדון שלנו חלקו של נכרי שרי דבדרבנן יש ברירה⁴.

שללה של עיר הנדחת אסור מה"ת, וכדאמר גבי חבית (ביצה דף ל"ו) למ"ד אין ברירה אסורה מה"ט דאמרן. וה"נ אמר בפרק השולח (דף מ"ז) גבי ישראל ונכרי שקנו שדה בשותפות למ"ד אין ברירה טבל וחולין מעורבין זה בזה.

והרי הרמב"ם פסק בכל מקום דבשל תורה אין ברירה, ומהן בפרק י"א מהלכות שמיטה (ה"כ) האחים שחלקו לקוחות הן ומחזירים זה לזה

וכו', ולפיכך שפיר גם בבהמה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת אמרינן דכולה אסורה, דכיון דאינה עומדת לחלוקה מצד עצמה נאסרו שני החלקים שבה, ולא מהני עוד מה שנתחלקה אח"כ, ומשום דאין ברירה ואין כח בהסכמת החלוקה לברר את החלק האיסור לבד וחלק ההיתר לבד. משא"כ בדבר העומד לחלוקה מצד עצמו וכמו עיסה וכדומה, הוי כמו אם היה מונח כל חציה בפני עצמו, וכשחלקו אח"כ הוי כמו אם קבלו או כל אחד החציה שלו בהתחלת השותפות, וכאלו לא היו מעורבין יחד מעולם ואין בזה משום לתא דברירה כלל. וזה הוא כוונת לשון הגמרא דעיסה כמאן דפליגי דמיא, בהמה כמאן דלא פליגי דמיא. ותמהני על דך עינו של בעל השאת אריה דאיך לא הרגיש דלשון זה דכמאן דפליגי דמי העמיד הגמרא בכוונה למטרה נגד מה דקיי"ל דמדאורייתא אין ברירה כלל, ובכל זאת שריא בעיסה, (והטעם הוא) משום דכמאן דפליגי דמיא, ולא שייך כאן ענין ברירה כלל, דאם כסברת בעל השאת אריה דר"ח סבר דיש ברירה א"כ גם בבהמה לישתרי ואף דאינה עומדת לחלוקה, דאם יש ברירה אין חילוק בין בהמה דאינה עומדת לחלוקה ובין שאר דברים וכו', ע"כ.

ג. קונטרס אחרון: ויש לתמוה עליו אמאי עיסה מותרת כו'. בעל יד המלך כתב לחלק דוקא בדברים שאין עומדים לחלוקה מצד עצמן אמרינן אין ברירה והיינו בבהמה ושדה טבל וחולין מעורבין זה בזה ואילו קנו ישראל ועכו"ם תבואה בשותפות או ודאי חלק הישראל חייב וחלק העכו"ם פטור וז"ש הש"ס עיסה כמאן דפליגי דמיא כלומר כאילו נתחלקה כבר אבל בהמה אינה עומדת לחלוקה ואסורה ואין זה ענין לברירה ולדעת רבינו קשה דאי יש ברירה א"כ בהמה נמי תשתרי כדאייתא להדיא בפ' משילין (דף ל"ג) רק דמשני שם דינקי תחומין מהרדו הא לאו הכי בהמה נמי שרי יעו"ש.

ד. עי' במקור חיים סי' תמ"ח, ובאריכות בשו"ת עונג יו"ט סי' ל"ג ול"ד.

ב. והאור שמת שם רוצה ליישב ע"פ מה שחידש "דיש שני עניני אסורים, איסור שהוא חל על גופו של דבר, ואיסור שהוא מצד פעולה העתידה, וזה כמו איסור תחומין ביום טוב, שהבהמה נגרות אחרי שביתת הבעלים, ואסור להוציאה חוץ לתחום בעליה, הוא איסור חל על גופו של דבר, וכמו טבל, שהאיסור אינו מצד ההפרשה, שאף אם לא תבא לידי הפרשה ג"כ חל איסורא דטבל וכו' לא כן איסור עיר הנדחת, האיסור מצד פעולה העתידה, היינו מצד שריפה, שהרי שער של נשים צדקניות ועפ"י של עיר הנדחת מותרין (סנהדרין קיב, א) משום דיוקא מי שמחוסר קביצה ושריפה, יצא אילו שמחוסרין תלישה קביצה ושריפה, חזינא דכל האיסור אחר גמר הדין שלהם הוא רק מצד הציווי שצוה הש"י לשרוף כל שללה, וכיון דכל האיסור מצד הפעולה העתידה ודאי דלא צותה רחמנא לשרוף חלקו של בן עיר אחרת וכו', וכיון דכל האיסור של עיר הנדחת הוא רק מצד הפעולה העתידה, אם כן על חלקו של ישראל הבא אחר כך לירו שלא צותה התורה לשרוף לא נחית מעיקרא האיסור כלל, כיון שהוא רק התולדה מהפעולה של שריפה שצוה לשרוף אחר כך, וחלקו של בן העיר האחרת ודאי כונת התורה לחלוק ולשרוף [של עיר הנדחת] לכן לא נחית האיסור מעיקרא, ולא שייך בכה"ג אין ברירה כלל, רק בגוונא דאיסורם מצד עצמם, ולא מצד פעולה עתידה, אם כן כיון שחל האיסור תו כי חלקו אמרינן אין ברירה וכו', ע"כ. וביד המלך שם כתב ליישב באופן אחר, "והנה הרב בעל תשובות שאגת אריה (סי' פט) תמה על רבינו וכו', ובהשקפה ראשונה נראה תמיחהו עצומה, אמנם אחר העיון נראה לי בזה דאף דאנן קיימינן דבדאורייתא אין ברירה, זה הוא דוקא בענינים שאינם עומדין לחלוקה מצד עצמם, וכל זמן שלא הסכימו שני הצדדים לחלוק שייך כל העסק לשניהם, והוי כמו אם היה כולה של זה וכולה של זה, ובענינים כאלה שפיר אמרינן דאף אם הסכימו שניהם לחלוק ולברר חלקו של כל אחד, מ"מ [ס"ל] למ"ד דאין ברירה דאין כח בהסכמתם זאת לכיין ולברר [את] החלק של כל אחד שהוא שלו באמת

סימן צ

עוד בענין הנ"ל

על הפטור שבו כו', ולת"ק אין ברירה ואפי' חלקו בספיקא הן עומדין ע"כ. הרי לפירש"י למ"ד אין ברירה, אף לאחר חלוקה אמרינן דחלקו המגיע מעורב מחצה שלו ומחצה של חבירו.

א"כ בנדון שלנו חלק המגיע לישראל אסור בהנאה ממ"נ, אי יש ברירה וזהו חלקו למפרע הו"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, ואפי' את"ל אין ברירה הרי אמרינן דכל חלק וחלק מעורב ממחצה שלו ומחצה של חבירו, והרי חלקו המגיע לישראל מחצה שלו אסור בהנאה, ואף על גב דמחצה של נכרי שבתוך חלקו שרי בהנאה, הו"ל מחצה על מחצה ואין חמץ שעבר עליו הפסח שרי ע"י תערובות אלא ברובא דהיתרא ולא במחצה על מחצה.¹

מ"מ התוס' חלקו שם על רש"י וכתבו, ונראה דאין תקנה לטבל זה דכיון דאין ברירה שמא הגיע לו כל חלקו של נכרי או חציו, ולא ידעינן כמה, ואי מעשר מיניה וביה שמא מעשר מחלקו והשאר חלקו של נכרי, או איפכא, או מקצתו. ולהאי פ"י למ"ד אין ברירה מספקינן שמא הגיע ליד ישראל כל חלקו של נכרי, וכיון דהכי הוא מספיקא חלק שביד ישראל מותר בהנאה, דאמרינן אין ברירה להקל בדרבנן, וזה שבידו חלקו של נכרי הוא ושביד הנכרי הוא חלקו של ישראל, והו"ל שביד ישראל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח ושרי בהנאה.²

טע מיהו כ"ז בחלקו של נכרי, אבל בחלק המגיע לישראל, בזה וודאי יש לדון הרבה, מי אמרינן כיון דיש ברירה חלקו וודאי אסור בהנאה, דה"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, או דילמא כיון דקי"ל אין ברירה בשל תורה, א"כ הא דברבנן יש ברירה, ע"כ קל הוא שהקילו חכמים בשל דבריהם לסמוך על ברירה, ולקולא הוא דאמרינן יש ברירה כגון גבי חבית דמותרת מה"ט דיש ברירה, אבל לחומרא כמו הכא, דאי אמרת יש ברירה וזהו חלקו של ישראל המגיעו משעה ראשונה ואסור, לא אמרינן. אלא אדרבה אמרינן אין ברירה לקולא, ומה שביד ישראל הוא חלקו של נכרי ומותר בהנאה.

נ"ה דדין זה תליא באשלי רברבי, דע דשם בפרק השולח (דף מ"ז) תניא ישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות, טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי, רשב"ג אומר של נכרי פטור ושל ישראל חייב, משום דס"ל יש ברירה, ורבי ס"ל אין ברירה, הכי מפרש לה בגמרא. ופירש"י טבל וחולין מעורבין זה בזה, אין לך כל חטה שאין חציה טבל וחציה חולין, שחלק הנכרי פטור, ואף לאחר שחלקו התבואה הלוקח מן הנכרי צריך לעשר, ואף ישראל צריך לעשר את שלו מיניה וביה, ולא ממנו על טבול גמור ולא מטבל גמור עליו, מפני שמפריש מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור, אבל כי מפריש מיניה וביה מעשר שלם נמצא מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו, ומן הפטור שבו

זה שאף שספק לקולא אפשר לומר שאין ברירה דאין שייך זה לדיני ספק, אלא כיון דעתה הא ודאי לא מבורר ועומד שיבוא מרוח זה כמו מזה אינו יכול לחול כלל, וכן חלק זה עמד ודאי מתחלה לזה כמו לזה ולא היה כלל ספק בזה אם לא אמרינן ברירה, ואף לפי התוס' גיטין דף מ"ז שאם אין ברירה יש לומר שמא הגיע לו כל חלקו של עכו"ם או חציו,

א. ובמקור חיים סי' תמ"ח שהרבה להקשות על דברי רבינו, דהא חד בחד אפי' בדרבנן אסור, וגם דממ"נ אסור אם הוא חלקו של ישראל הרי הוא חמץ שעבר עליו הפסח, ואם הוא חלקו של נכרי הרי הוא החליף חמץ שלו האסור בהנאה בחלקו של נכרי.

ב. ובשו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' י"ט כתב "חזינן מכל

הריב"ש נחטוה
[סימן ז]:
ח. א. משה פסחים
דף כ"ח [נ"א]:

ציונים לרמ"א

שק"י מהר"א [מחמת
פן ח"ן סימן קפ"ו]:

חכמת שלמה

ף יב חמין נקשה
זו בעיניה אינו אסור
אה. י"ב חמין נקשה
[מן עד יב לחוש שכל
ישנה ק וסי' משנה
כללו הכי יהיה מותר
ז. ועין בעיני מקובלת
א קמא פסקת טו דף י"ו
[ד"ה חמין נחטוה ע"ל
ועבר עליו הפסח אומר
ר שקל לפיך שכתב בשם
מ שקדתי לדמייה איש
יש נבלי יראה, לא הגוף
הגוף ע"ש. הוא הוה חטוה,

נהרות והערות

[עיין בעמודים ל"ח
י"ג מהדורת חמין
לש סימן ג. שהוא
ז"ס [נכסח לאדעון].
: בניה ארוח לטור אות
שכתב אוחס המעשה:
ז נעשים משנה
שמה נתימין גמור
ז עושים מהס עונות
ז ומיכסו אוחס נחמה:
[תיבוק ע"פ הנהרות
משמן ומקור חיים:
[גופה מהנהרות
חמ"ד ח"פ:

[בן הוא מפורס
ע"ש, חף בני' לחא:
[בן חוקן בהנהגה
י גלגון דמור' [נכפ"ר
ה סיכנה. נהנהרות
ז תפ"ד כחונ י"א
שכמ"י, חף גרסמה
ז נחמה, שחרי לא כחור
כחש שחור נאכלטה:
עין חלל אברהם
מכח סוף אות א,
זוח זכר סימן חמג אות
זמן חמח סוף אות ב,
זו להלכות פסח ח"א
פרק ז אות ד:

[עיין בענין זה שם
משננות זוח זכר ג:
[זכ"ס הרמב"ם
ציונים המשניות שם:
ריב"ש כחב רמב"ן
זש הלכות, ולפינו
זוח לחת. ודלה
ז פני יחוש ח"א א"ר
סימן יד שכתב דטעות
י שם מה שכתוב הכי
זחמן וז"ל הרב רבינו
עוסק:
[וע"ש שם ח"א סימן
קמ:
[עיין ח"ד סימן קה
ז ע כהנה ור"א ח

סימן חמ"ג סעיף ה' [סי"ק ט]. ועיין ציורה דעה סימן קכ"ג סעיף
ט"ו ובס"ד שם [סי"ק כח], ללא כעולת שנה [סי"ק יב] שלא עיין שם.
כתב בספר זמח דלק [סימן ט] יין לכן שהוכחה מראיתו ורואים
לחמין שמשמים למוכו חלב בהמה וחלב חטה פחות מששים, אסור,
דגורין שמה יצוא לשמות ממנו

עם בשר, או שמה ישתה ממנה
בפסח. וז"ל וז"ל שנתבטל בששים,
מכל מקום הוא ליה מבטל איסור
לכתחילה. ועוד, דיש לחוש שמה
ישאר קצת מהחלב חטה בעין,
עכ"ל. ולפי מה שכתבתי לעיל [סי"ק
מז] אין איסור בדבר, כיון שאין
כוונתו לערכו כדי לשמותו בפסח
או לשמות עם בשר, א"כ לא הוא
ליה מבטל איסור, דאין כוונתו אלא
לחמן היין. וכן כתוב ציורה דעה

סימן פ"ד [סעיף יג] גבי דגש שנפלו למוכו נמלים. ומכל מקום אם
ידוע אותו יין, לא ישתה ממנו בפסח, דשמה נשאר קצת חלב חטה
בעין. אבל משום חששא שמה ישתה ממנו אין לאסור לעשות כן.
מיהו אם נותן הרבה למוכו עד שאין ששים כנגדו אסור מטעם
שמה יצוא לשמות בפסח או ישתה עם בשר (כמו שכתוב ציורה
דעה סימן ל"ו סעיף ב): מו אינו אסור בהנאה. שהרי לא
עבר עליו בכל יראה מן המורה, וליכא למקנסיה (ריב"ש סימן ג
ור"ן פסחים ריש פרק ג' יג. א ד"ה ולפיך. ועיין מה שכתבתי ריש
סימן חמ"ג). וגרסה לי דאפילו בחטילה שרי, והא דנקט בהנאה
משום דחמין נוקשה לא חוי לאכילה, עיין מה שכתבתי סעיף י"א
[סי"ק מה]. והא דכתב הר"ן [שם] פרק קמא [ג. כ ד"ה ומיהו ישראל

שהפקיד חמנו אלא עכו"ם וקבל העכו"ם אחריות לרין ציור מדרבנן ואם עבר ולא ציורו אסור אחר הפסח, שאני התם כיון דזה
החמין לרין ציורו מדאורייתא, וחכמים תקנו שזה לא מקרי ציור, א"כ הוא ליה כאלו עבר אדאורייתא, דומיא דמי שביטל חמנו ולא
ציורו לאסור אחר הפסח כמו שכתוב סימן חמ"ח סעיף ה', ועיין שם [סי"ק ח] הטעם. (ה"ג) [א"י נמין] י"ג לחוש שכל אדם יעשה
כן ויחמיר שהעכו"ם קיבל אחריות:
חק יעקב

כן בנתערב קודם פסח דאסור באכילה, מ"א [סי"ק מה]. ועיין לעיל
ריש סימן חמ"ב: [נג] חמין נוקשה, ואם נתערב תוך הפסח עיין
מה שכתבתי לעיל סעיף י"א, ועיין באכילה אסור אם הוא
[נג] אינו אסור בהנאה אחר הפסח. אבל באכילה אסור אם הוא
בעיניה, כן הוא במרצא הרין שבב"י [סוף הסימן] בשם הריב"ש סימן
ג' להדיא [שם]. ודלא [כמ"א] [סי"ק מה] שכתב מסברא דנפשיה דאף
באכילה מותר, אלא דלא נקט אכילה לפי שאינו ראוי לאכילה. ולא
עיין בפרוש ומקור הרין, ועיין בספרי תורת השלמים [סוף ספר תורת
הטאת] שאלה וי"ו, ע"ש:

שערי תשובה
(מו) בהנאה. עיין באר היטב. ועיין לקמן סימן חמ"ג [באר היטב] ס"ק ג' ד"ה
להדליק, ובשו"ת שער אפרים סימן ו' אוסר להדליק בחמאה של עכו"ם, שצריך
ליחך לחובו קמח שיקלוט את הפסולת, וסתם קמח עכו"ם הוא לתות, ע"ש.
ועיין סימן חס"ו [באר היטב] ס"ק י"ג. ועיין בחק יעקב [באר היטב] ס"ק י"ג [כז]
שחולק על זה, וכתב בהנאה מותר, ע"ש:

תמוז (א) נבריי. עיין באר היטב. ומה שכתב בשם החק יעקב בישראל
ועכו"ם שותפים, עיין בחשובת שאנת אריה סימן פ"ט וסימן צ' שכתב
דאם חלקו אחר הפסח אע"פ שלא מכר לעכו"ם קודם הפסח מכל מקום גם
חלק הישראל מותר. ועיין בשו"ת ביה אפרים [אריה] סימן (מ"ד) [מה] [ד"ה]
וזהו בחק יעקב) מה שכתבתי בענין זה. ועיין בשאנת אריה סימן צ"א בשני
ישראלים שותפים והאחד מכר חמצו לנכרי קודם פסח בכל מקום שהוא לנכרי,
והשני לא מכר, וחלקו אחר הפסח, חלקו של זה שמכר מותר ושל זה שלא
מכר אסור. ע"ש:

תמוז (א) נבריי. נראה לי דמי שיש לו שותפות עם העכו"ם בחמין ועבר
עליו פסח, חף דמזיה שהוא של ישראל נאסר בהנאה, מכל מקום
כשחולק אחר הפסח עם העכו"ם חלקו של עכו"ם (הואיל ואחר פסח אינו
אלא מדרבנן, אמרין יש בירדה, הגא"מ) מותר בהנאה. ובאכילה ז"ע,
חמ יעקב סימן זה ס"ק כ"ו:

(י"ט) שמה יצוא כ"ו. ואם נפל קרטין לחוך המאכל, אסור המאכל
כמו שכתוב לעיל בחמין נוקשה כגון טרי"א"ק וכיוצא [בז] [סימן
חמ"ב [סעיף ד], אבל מותר להשתחו לחת הפסח, כן נראה לי.
במור הביא לעיל סימן זה [קף, א] וכן כתב בעל העיטור [הלכות

צ"ב [י"ב] [מ] חמין (מה) נוקשה אפילו בעיניה
מו [י"ג] אינו אסור (מה) בהנאה אחר הפסח
[מא] והפרידיו"ש [ע"ב] חמין גמור הן ואסורים בהנאה
אחר הפסח: הגה [מ"ב] י"ג נמטין לשחוק על השלחן עם
קלפים הנקראין קרטין בפסח דמושטין (י"ט) שמה יצוא לחמן
נוקשה שכתב לחוך מאכל:

סימן תמוז
דין חמין שעבר עליו הפסח. ובו ד' סעיפים:
א א חמין [א] של [א] נבריי שעבר עליו הפסח

הנשר י"ד. [ב] דגם ציורה דעה סימן ל"ג סעיף א ליה דיש ששים נגד
פלטים הכלי, כמו שכתב שם צ"י [ד"ה פחז ב"ה] אליניה. וז"ל
דהטור [ו"ד] [שם] לא סנירל ליה סכרה זו, מכל מקום הציור בדביו
משום דכר אחר שזכר בעיטור, כגון בשר שלא נזכר במציאותו. וזו,
אפשר דסנירל ליה כמו שכתב המרדכי פרק כל שעה [פסחים רמז
מקסו] בשם אור זרוע [ח"א סימן תשעט; ספקי עטוה זרה סימן קצ"ב וסימן
קפ"ה] להחיר נחצית של שזכר להדיחו נמים ומנגבו ולמת בו יין ודגש
לפסח, משום דטעם השזכר בטל בששים קודם הפסח, ולא אמרינן
בכולי משפרינן כיון דהחירא בלע, ורמ"א פסק כן בסימן חמ"א
[סעיף חא]:

תמוז [א] י"א נבריי. ואיתא בירושלמי [פסחים] פרק כל שעה [הלכות
בן גר שמת והניח חמין ועבר עליו פסח, כל הקורבן אחר
פסח וזכה בה מותרת לו לדברי הכל, ע"כ. ואל תטעה לומר שזה
סותר לתלמודא דיון בבבא קמא דף ק"י [ע"ב] בגזול חמין הגר ועבר
עליו פסח דאסור בהנאה, התם מיירי שלא מת הגר, אלא שחל עליו
איסור חמין. או אפילו מת הגר קודם פסח, מכל מקום היתה ביד
גזולן בשעת איסור חמין. מה שאין כן במת הגר, החמין נשאר מופקר
ועומד, דנמצא שאין מי שעובר על כל יראה, רשלך אי אתה רואה
אבל אתה רואה של הפקר: [ב] נבריי. וגראה לי דמי שיש לו

תמוז [א] י"א נבריי. ואיתא בירושלמי [פסחים] פרק כל שעה [הלכות
בן גר שמת והניח חמין ועבר עליו פסח, כל הקורבן אחר
פסח וזכה בה מותרת לו לדברי הכל, ע"כ. ואל תטעה לומר שזה
סותר לתלמודא דיון בבבא קמא דף ק"י [ע"ב] בגזול חמין הגר ועבר
עליו פסח דאסור בהנאה, התם מיירי שלא מת הגר, אלא שחל עליו
איסור חמין. או אפילו מת הגר קודם פסח, מכל מקום היתה ביד
גזולן בשעת איסור חמין. מה שאין כן במת הגר, החמין נשאר מופקר
ועומד, דנמצא שאין מי שעובר על כל יראה, רשלך אי אתה רואה
אבל אתה רואה של הפקר: [ב] נבריי. וגראה לי דמי שיש לו

תמוז [א] י"א נבריי. ואיתא בירושלמי [פסחים] פרק כל שעה [הלכות
בן גר שמת והניח חמין ועבר עליו פסח, כל הקורבן אחר
פסח וזכה בה מותרת לו לדברי הכל, ע"כ. ואל תטעה לומר שזה
סותר לתלמודא דיון בבבא קמא דף ק"י [ע"ב] בגזול חמין הגר ועבר
עליו פסח דאסור בהנאה, התם מיירי שלא מת הגר, אלא שחל עליו
איסור חמין. או אפילו מת הגר קודם פסח, מכל מקום היתה ביד
גזולן בשעת איסור חמין. מה שאין כן במת הגר, החמין נשאר מופקר
ועומד, דנמצא שאין מי שעובר על כל יראה, רשלך אי אתה רואה
אבל אתה רואה של הפקר: [ב] נבריי. וגראה לי דמי שיש לו

תמוז [א] י"א נבריי. ואיתא בירושלמי [פסחים] פרק כל שעה [הלכות
בן גר שמת והניח חמין ועבר עליו פסח, כל הקורבן אחר
פסח וזכה בה מותרת לו לדברי הכל, ע"כ. ואל תטעה לומר שזה
סותר לתלמודא דיון בבבא קמא דף ק"י [ע"ב] בגזול חמין הגר ועבר
עליו פסח דאסור בהנאה, התם מיירי שלא מת הגר, אלא שחל עליו
איסור חמין. או אפילו מת הגר קודם פסח, מכל מקום היתה ביד
גזולן בשעת איסור חמין. מה שאין כן במת הגר, החמין נשאר מופקר
ועומד, דנמצא שאין מי שעובר על כל יראה, רשלך אי אתה רואה
אבל אתה רואה של הפקר: [ב] נבריי. וגראה לי דמי שיש לו

בוצעו אמת אמת זיון באר
מכון ירושלים

עין שמואל
קצת מן המעשה
הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל

מזל
הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל

השולח
הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל

פרק רביעי
הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל

גימין
הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל

מסכת השם
הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל

מסכת השם
הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל

9

על המעשה וכן המעשה כל המעשה כל המעשה
הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל

הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל

הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל

הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל

הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל
הוא שמואל

בבל מערבון פרק שלישי ערובין

10

אלה

לז: ולכא הלא חלה... אלה

אלה אי בלקחת בעלים אי בעשיית כהן... אלה אי בלקחת בעלים... אלה אי בלקחת בעלים...

אלה אי בלקחת בעלים... אלה אי בלקחת בעלים...

אלה אי בלקחת בעלים... אלה אי בלקחת בעלים...

אלה אי בלקחת בעלים... אלה אי בלקחת בעלים...

אלה אי בלקחת בעלים... אלה אי בלקחת בעלים...

מבדק השנים

מבדק השנים... אלה אי בלקחת בעלים...

מבדק השנים... אלה אי בלקחת בעלים...

10

מקור חיים ומגן אלק

קונטרס שר האלק מרבינו הגאון וכו' רשכבה'ג מוהרר יונתן זצוק"ל בעהמ"ס או"ת וכו', וספר מגן האלק חידושים על הלכות פסח, וקונטרס שם חדש על דיני הדש, וקונטרס עשרים גרה

חיברו הרב הגאון וכו' רשכבה'ג מוהרר אריה לייב זצוק"ל בהרבני וכו' מוהרר משה זצ"ל אביד ורימ דקיק פלאצק בעהמ"ס

חידושים וביאורים על הלכות פסח וחידושי מס' כריתות, ולתועלת התלמידים נדפסו הנהות על כל המנינים במ"ז ומג"א וכמה יגיעות ינע הרב המחבר עד אשר העמיד כל דבר ודבר על אופניו, כסוהו לא היה לפניו, כאשר כל איש מבין יראה בעיניו:

חיברו הרב הגאון וכו' רשכבה'ג מוהרר יעקב זצוק"ל בהרה"ג וכו' מוה' יעקב משה זצ"ל אביד ורימ דקיק לייב זצ"ל בעהמ"ס

חוות דעת על יו"ד
קהלת יעקב על ה' אישות וה' קידושין
בית יעקב על ה' ומס' כתובות
תורת גיטין על ה' ומסכת גיטין
נתיבות המשפט
נחלת יעקב עה"ת ועל מסכתות
מעשה נסים על הגדה של פסח
פיו על חמש מגילות
סידור דרך החיים

נדפס פעם ראשונה ע"י הגאון המחבר בשנת נפלאות, ועתה נדפס בהג"ה מדויקת, חזקת מהמק"ח שתניה הרב הגה"צ מוהרא"ב זצ"ל:

זאת לדעת שכל מקום שנתקם בחיובים או ציבורים ליון כזה * מורה על דין מחודש שלא נמלא צרכונים ואחרונים רק המחבר המליחם צלפול וכדל':

- א) מלא העומר פיו על המורה וחמש מגילות
- ב) קומץ המנחה דרשות על המורה
- ג) שיורי קומץ המנחה דרשות על סדר הזמנים
- ד) ברכת השיר על הגדה של פסח
- ה) שמחת יו"ט על מסכת צינה
- ו) אילת אהבים על מסכת כהנא
- ז) אילת אהבים ח"ב
- ח) גרש ירחים על מסכת גיטין
- ט) מעייני ההכמה על מסכת בבא מציעא
- י) פני אר"י ליקוטי הש"ס
- יא) פני אר"י ח"ב
- יב) פני אר"י ח"ג
- יג) חידושי מהרא"ל על הלכות שחיטה ומסכתות וכו' חס' פסח
- יד) חידושי הלכות בב"ח ותערובות
- טו) יין המשמח על הלכות יין נסך
- טז) חידושי מהרא"ל על הלכות דבית
- יז) מיב קידושין על הלכות קידושין
- יח) גמ' מקושר על סדר הגב
- יט) מיב הליצה על סדר חליצה
- כ) מקצוע בתורה על הלכות הלואה
- כא) יעלת חן פ"ח השייכים למסכה כהנא
- כב) משיבת נפש פ"ח בלו"ה יו"ד חס"ז
- כג) משיבת נפש ח"ב מה"ל
- כד) שו"ת מהרא"ל, שו"ת גד' חלקי פ"ט

נדפס פעם ראשונה ע"י הגאון המחבר בשנת שאלין ודורשין ופעם שנית בשנת תרט"ו, ונחסר הדב' ענינים, יצאה דפס בפלימות בצוה"ת:

195 G. 15-716

לאין דרך לאכלו ובחיי סניג עליו דבריב"ם מבוחר דאסור באכילה ואמת הוא שכן מבוחר בריב"ם אכל כבד כבוד בסיומן א"מ שאין מעט לחלק בין אכילה להגהע ועוד דבר"ן והמ"מ כתבו דאס' נחמד החמץ יותר מאכיל' פרס . כתב הר"ן פ' כל טעם דלוינו אס' לאל' פסח כיון דלא עבר עליו אף דברים אילו מוצרין משמע דס"ל לבר"ן דמ"מ אסור לאוכלו מן ההורס א"כ כ"ס בנזקק בשנים דש"י אפי' באכילה ומאן פלוג לן להלק בין אכילה להגהע וא"כ נרא' שיקר כדברי מ"א . ועוד דכא' לדעת סמור לעיל ס' המ"ב אפילו לכמהילס מותר להסומו וא"כ אין להחמיר בדברנן שבוט קל יותר כמ"ס :

סר"ן דדברנא בעלמ' בעיל אה"פ כדומת חוץ לארץ :
תמח אהמץ של עכו"ם . עיין בס' מק"ח הביא דברי הגאון שא"ח אר"י ס' פ"מ וס' ז' בישאל ועכו"ם סת"י

76

לסם שופוטו בחמץ ועבר עליו הפסח דחלקו של עכו"ם יס' להחיר לאחד פסח דדברנן יש ברירה ואמרין שזו חלקו מטעם ראשונה ובעל ש"ח דיקק להמליח שגם חלק ישראל יש להחירו כיון דאין בריר' בדאוריית' אמרין שאלו ישראל הוא חלק העכו"ם כיון דבדאוריית' א"כ ס"ל סת"י דרבנן ולקולא ואף דבבית אמרין אי אין ברירה בבית אסור סייעו עמוס דסוס דסיל"מ ובספר מק"ח תמס דבשירובין דף ל"ז ע"ב בעם הארץ שאמר לחבר קח לי חגודס של ירק ומכ"א רי"ך לעשר ופרש"י דאין ברירה וי"ל זו לנורך חבר לקחה ומחליפה לעם הארץ ומבר לינו רשאי למכור לע"ס דבר שאינו מחוקק ולדברי ש"א נימא שבוט סת"י דרבנן דשנא זו שנותן לע"ס מתחילס ביחס שלו ושם לא סייך דשיל"מ ואין זה מוכרח חדא דמס הפסד לחבר שיעקר של ע"ס כיון שמתחייב לעשר וסוס כמו דשיל"מ ועוד דכיון שיש עכ"פ ספק שמה ניתן שלו לע"ס אף יכול להוילא מהחמץ ידו דבר שאינו מחוקק ואפילו קנס בשביל ע"ס י"כ היס רחוי שלא יתן מידו לע"ס שיאכל בלא מעשר רק אי אמרין יש ברירה אמרין שאין לו עסק בשל ע"ס משא"כ כשאינו מבורר ויש ספק על כל אחד שמה הוא שלו ממיל' אין יכול ליתן לו בלא מעשר . אמנם באמת דברי בעל שאגת אר"י המוכיח חדא דבגישין ר"פ כל כנגט מבוחר דר' עהקן אמר אף אמרין אינו פוסל ר' יוחנן למעשים דאמר אחין שחלקו לקוחות הם כרי בדדיח דס"ל אין ברירה לגמרי ואפי' לכסוס אינו פוסל . ועוד דכא' ר' יוחנן ס"ל כדמומין ג"כ אין ברירה דאמר וכבר בא חכם כדמשיק בבית דף ל"ז ובהחומין שמתירב ליתך למקום רבו לא סייך דשיל"מ דכא' קו"ל ספק טירב כשר ולא סייך בים דשיל"מ כשרולס ליתך למקום חכס . ואמת סבכ"מ פ"ג מגירושין כחצ דשטס הרמב"ם שבובר דדוק' לחומר' אמרין א"כ וקבס עליו אף פסקין בחצית ברירה סא דבדר שיל"מ אפי' דרבנן ספיקא לחומר' ועיין באש"ט ס' ק"ל' ובב"ב שם דכרמב"ם פוסק בכמה מקומות אפי' לקולא אין ברירה בדאורייתא ובחדושי הארכתי ואין כאן מקומו .

ברס פס' ספקס סגאון בעל ש"א מכתב דמגדורין פ' חלק דף י"ב בהסס חזי של עיר הגדחת והאי של עיר אחרת אסור כיון דלי אפער לכיות בשר בלא שחיטת ועיכס מותרת דאפער למיפגס בלי"ס וקבס סא אין ברירה ובמק"ח דמק' צוס ונראס דודאי בעיר הגדחת לא קפדין רק שיחס שלס נקבן וכל שיש לצרר שללס ע"י חלוקה מכאן לכנס אין חלקו של אחר נאכס שכרי יוכלין למופלג ולשרוף חלקו של עיר הגדחת ואין האחר נכנס מעיר הגדח' כלל דברירס לא סייך רק כשזריכין לדין למפרע אבל בעיר הגדחת לא קפדין רק שיחס' שללס בשטס שריפס ולקשחולקין אותו קודס שריפס אינו נכנס מעיר הגדחת כלל משא"כ בבהסס כרי נכנס מחלקס של עיר הגדחת שאי אפשר לכיות בשר בלא שחיטת וא"ס וחדע לך דלי נימא עממא משוס ברירה תקפי למס בהסס אסורס נימא ברירה אפי' כדפרשיות ומס ספקסס החס' על פרש"י בגישין דף מ"ז ד"ס עבל לפרש"י שכל חטס חזיס עבל וקבסו זאחין שחלקו שאין יוכלין לכסוב ביכוריס ולא אמרין שחז"י קרקע סכ"פ שלו לפנצ"ד דבשלמא בעבל שפיר כתב רש"י אבל כבכוריס כיון שזריך להחיר ביוכל יחס מחוסס טעס שיכ"י מ"מ כיון שאין סקרקע נחלסס לו מחמת שלא יכול לצרר חלקו ולריך להחיר כרי אין לו צס קנין סגוף רק קנין פירות ולאו אדמסס שלו כוס וס כדור :

ובעיקרא דדינא לבי מגמנס אס' יש להחיר אפילו חלק של עכו"ם דודאי בחציות שיש לסס בשוחפות האסור מבורר עכ"פ ואפילו בשתי חציות שיש לסס בשוחפות מ"מ כיון דכתבו כמ"מ וכר"ז דבים בשערותה כרים כברי א"פ שבובר עליו סכל אסור אפי'

שפסוח בחמץ ועבר עליו הפסח וכחכ להחיר סכל בהגהע בין חלקו של עכו"ם ובין חלקו של ישראל חלקו של עכו"ם מותר מטעם דדברנן יש ברירה ואמרין דזכו חלקו המניע לו מטעם ראשונה וס"ל חמטו של עכו"ם שיע"פ הפסח כמבוחר ביום ל"ז ע"ס . וכן פסק סת"י . וכנס דין זס אש"פ סכוס אמת מ"מ חסר חמצי * דאינו מותר רק כשהחמץ עומד בציות עכו"ם אבל כשהחמץ עומד בציות ישראל אף שלא קיבל עליו החציות אסור בהגהע לאח"פ כנון אס' כיה לסס עמי חציות יי"ס וחלקו אח"פ דאמרין יש ברירה שבובר סדרר שהחציות שלקח סעכו"ס זכו חלקו סמניע מטעם ראשונה מ"מ אותו חמץ סכוס בחציות שלקח סעכו"ם עכשיו אס' כיה סניג או נאכד בפסח ודאי דסיס רי"ך לסשלים ישראל לסכרי מחציות שלו א"כ אין לך אחריות גדול מזה וכרי חמץ זס כחמטו של עכו"ם שקיבל עליו ישראל אחריות דאסור לדעת סת"י כמ"מ אבל כשעומד בציות עכו"ם הוי כמקבל אחריות על חמטו של עכו"ם בביתו של עכו"ם דש"י . ואף דלא דמי לממרי דבשאר אחריות אס' יונגכ לא יסיס לגמרי של ישראל משא"כ כאל' דאס' יונגכ בחציות שבובר סת"י של עכו"ם יקח סעכו"ם חלקו מחציות של ישראל ובחציות סניגכ יסיס לישראל חלק ממס ובחמץ קו"ל דעובר בב"י אף אס' אינו שלו רק שיש למר סואיל וחי' צבי סוי שלו כמבוחר בפסחים מ"ז וס"ל כאן שבובר מ"מ חיכא למימר סואיל ומ"מ גיהא דמוכר מטעם שיחבאר לקסן בס"ד . ולדעת סת"י כמ"מ חמץ דאף חמטו של עכו"ם שספקיד ביד ישראל וקצי"ח מותר לאח"פ ס"י מותר אפי' עומד בציות ישראל :

אין מס פספס כמ"ז דאש"י חלק המניע לישראל מותר מטעם [דברנן אס' יש קולא לומר אין ברירה מקילין לומר אין ברירה וא"כ ס"ל בחלקו המניע לישראל אמרין אין ברירה לקולא ומס עבד ישראל הוא חלקו של עכו"ם ומותר בהגהע וחלוי בשלגהס שבין רש"י לחוס' בס"פ השולח בפירוטא דאין ברירה ע"ס . וכיון דא"כ הוי ספק דרבנן ולקולא ואף דבבית אמרין דלי אין ברירה בבית אסור אף דהוי ספק דרבנן שס טעמס משוס דהוי דשיל"מ ומש"ס כאל' דלא הוי דשיל"מ מותר מטעם דא"כ וס"י ס' דרבנן . וכו' סורק דבריו רק שמאריך שם לביאור ראיות לפי' החוס' דס"פ השולח ולסאז פרש"י ע"ס ומומיון דבריו מאוד דכא' מבו' בשירובין ל"ז דלי אמרין אין ברירה אפי' דרבנן אסור ולא אמרין דכוס ספ' דרבנן גבי ע"ס שאמר לחבר קח לי חגודס של ירק דחייב לעשר אף דכדמתי קיבול ע"ס וסכס לא הוי דשיל"מ . ועוד דככא כמד בחד דמי דאפי' דרבנן אסור כיון דיש כאן עמי חלקיס חלק של ישראל אסור וחלק של עכו"ם מותר וא"י אינו חלק המותר דמי ממס לחד כחד דאסור אפי' דרבנן . ועוד לפנצ"ד במחילת כבירו טעמס בשפישות דאסור ליטול חלק מהחמץ של שוחפות מחטעס אין ברירה דממ"י עוסס איסור דאס' כיה חלקו מטעם ראשונה כרי כוס חמץ של ישראל שיע"פ הפסח סכוס אסור ואס' חלקו של עכו"ם הוא מס סכוס נועל וחלק שלו נועל סעכו"ם כרי מחליף סעכו"ם ונותן שפורה חמטו האסור בהגהע חמץ שלו וחליפי חמץ האסור בהגהע קא שקיל כמבוחר ביי"ד ס' קמ"ז בנר ועכו"ם שמשחפו דאסור לו לומר לעכו"ם עול אהס יי"ג ואינו מעום [כמ"ס ש"ך סק"ס ועי' קידושין י"ז :] ובודאי אפי' אס' סעכו"ם חולק בעמטו ולוקח לעמטו סיי"ג ונותן לו לישראל מעום אסור דס"ל כמקבל חליפי אסורי הגהע ואין עיין לדין שלו רק באס שכבר נעל אס' יש להחיר בהגהע חמטו לאחריס דחליפי חמץ מותר לאחריס כמ"ס בס"י חמ"ג במיא ע"ס . אבל גס סא ליחס מטעס שכתבתי דודאי חלקו של ישראל אסור אפי' אי אמרין אין ברירה וכמבוחר' בשירובין כ"ל . ועוד דכאחד שכל לישראל חמץ מותר לו בהגהע אס' של סעכו"ם או של ישראל הוי ככא לישראל על שניסס כצ"ח וא"ח לו להחיר שניסס דאפי' אי אין ברירה ממ"י ח' אסור וכאין נחור לו שניסס דאפי' דרבנן ככ"ג אין מסירין לו שניסס כמו גבי עמי שבילין דמסמחין שניסס כשכחו לשלול על שניסס כצ"ח :

ומ"ש (בס"י ז"ב) עוד בחמץ של עמי ישראלים שמכר א' מסן חמטו לעכו"ם וא"ל לא מכר חלקו דחלק כמותר מותר וחלק שאינו מוכר אסור דתולין סקלקוס במקולקל כיון שזס ודאי עבר אפי' ויש בו מבו' קבס' דר"ס ודמי' לסא גדהס כ' דחולס כמ"י ע"ס . ולא ידענא מאי קאמר דכיון שבישראל מכר ככר חלקו לעכו"ם חזר החמץ זס ונעטס ממס של שוחפות של ישראל ועכו"ם וישראל סבובר נעטס כחזר ממס

זה השער לה' צדקים יבואו בו

ספר

שאלות ותשובות

אריה דבי עילאי

על ד' חלקי השו"ע

והוא אחד מחיבורי טהרה אשר איזן ותיקן איש חי רב פעלים האשל הגדול שגדלוהו מן השמים, מופת הדור והדרו, ורבים הלכו לאורו, נזר החכמים, פאר הנבונים ה"ה האי חסידא קדישא הרב הגאון הגדול רבא דעמי' ומדברנא דאומתי' בוצינא דנהורא אספקלריא המאירה

מוהר"ר **ארי' ליבוש** זצוקללה"ה

בעל המחבר ספר ארי' שבחבורה על מס' כתובות

שהי' אב"ד בק' קרעשיב ובק' שינאווי ובק' ווישניצא ולבסוף ימיו תקע אהלו אהל של תורה ותפלה בקדושה ובטהרה בק' בריגיל' ושם מנוחתו כבוד ת.נ.צ.ב.ה. זי"ע:

הובא לביה"ד ע"י הרב וכו' מו"ה שמחה באכנער ג"י נכד הרב הגאון הק' מקרשאנוב זצלה"ה וחתן הרב המאוה"ג החסיד וכו' מו"ה אהרן ג"י בהרב המחבר הגאון הקדוש זצלה"ה זי"ע:

נגמר הספר י"ג אלול שנת מה מאד גדול' כבוד הספר הנחמד הזה לפ"ק:

נדפס מחדש ע"י

יהושע אשר זעליג דעססער - נכד המחבר

י"ז טבת - יומא דהילולא של הרה"ק בעל המחבר

אריה דבי עילאי זי"ע א - שנת תשנ"ד לפ"ק

דהיינו לענין הזה שמבואר בנו"ב בנידון דידן שצריך לסמוך על דעת המג"א בסי' תמ"ו ס"ק מ"ד דהמקיל לא הפסיד ועומד לנגדו דעת הטור וצריך לצירוף קולא הג"ל וכמבואר בדברי הגו"ב, והרי גם בנידון דידן ג"כ ההיתר של החמץ הזה הוא ע"י שיש לסמוך על מה שבי' המג"א דהמקיל לא הפסיד וג"כ צריך לצירוף הזה שמצד הגו"ב הג"ל, ובפרט שעכשיו שנתפשטו חיבורי האחרונים ומלאנו לסי' אבן העזר בגליון הש"ע דמחזיק בדעת הטור ושלא כדברי המג"א יעו"ש ועוד ניתוסף בני"ד חומרא אחרת שלדעת המג"א דחמנו של עכו"ם שקיבל עליו ישראל אחריות אסור לאחר הפסח ללא כדברי החק יעקב, ממילא לצד דידן עוד פעם שנית"ם לצד קולא זו המבואר בנו"ב דמדלאורייתא לא היה חיסור תורה בחמנו של ישראל שקיבל עליו הגוי אחריות, אמנם העפ"כ נלפענ"ד דיש מקום לצד ולומר דגם לשני הענינים הג"ל מצדנו לצד קולא זו.

ענף ו

סדר' באיתחוק איסורא

שלא יעבור ישראל על כל חלק שלישי שלו וכמבואר בסי' ת"מ סעיף ד' הג"ל, עכ"פ אין כאן לאחר הפסח שום ביטול דחד בתרי ואלדרכה הרוז נאסר דהיינו למשל כשיש להם ח"י מאות מדות דנאסרו ששה מאות מדות מזל שהוא חמץ של ישראל ובה"ב מאות מדות של הגוי נאסרו ד' מאות מדות מזל קבלת אחריות שהיה חל הפסד על ישראל חלק שלישי בחוץ שני חלקים של הגוי. לזאת אין ממש צמ"ש שם ואין מקום לצד להקל רק עפ"י דעת החק יעקב החולק על המג"א בסי' ת"מ וס"ל דחמנו של גוי שקיבל עליו ישראל אחריות מותר לאחר הפסח^{קל"ו}, ובפרט שיש קולא בנידון דידן מחמת דחלק השלישי של ישראל היה בזה קבלת אחריות של הנכרי וכמו שעלתה בדעתי בזה לומר דכשהיה הפסד היה הפסד חל שני חלקים על הגוי ושכאמרת זה טעות וכאשר אני כותב עתה, ורק דעכ"פ לא היה חיסור תורה על חלקו של ישראל שקיבל עליו הגוי אחריות וכמו שמבואר בשו"מ נו"ב מה"ב חלק או"ח סי' ע"ח שצדק ג"כ קולא זו שמדלאורייתא לא היה חיסור תורה בחמנו של ישראל שקיבל עליו אחריות יעו"ש קל"ח.

יש לזכור
דעת החק
יעקב
החולק
בזה

→ חלקי השחפה והנה בענין שהצריך המק"ם בנידון זה כשחלקו השותפות בפלפול רב וגם בסי' שו"ת בית אפרים ס"ס מ"ה בחלק או"ח מפלפל בדברי שאג"א ההם, הנה באחי בצדך פלפלת כל שהוא בעניני

והגם דבנידון דידן צריך לצד קולא זו לשני ענינים קל"ט

קל"ח) צ"ע דאינו דומה להנוכ"י, דהא כאן הוא בושות ישראל בפסח וכמ"ש רבינו לעיל (אות ב') בד"ה והנה, וא"כ לכ"ע עובר עליו בפסח מדאורייתא. קל"ט) דבעובדא דהנוכ"י דהיה להישראל חמץ מופקד ביד הנכרי על אחריות הנכרי ונתערב לאח"כ ברובא דבזה בלא"ה יש להתירו דנבטל ברוב ובהמג"א, ואפי' אם נחמיר דבעינן ששים יש להקל וכאן לא עבר אדאורייתא דהיה באחריות העכו"ם, משא"כ בעובדא דידן דהיתיר הוא רק בצירוף שני ההיתרים אהרדי, דעת הסוברים דליכא איסורא מדאורייתא בחמץ ישראל שבאחריות נכרי, ודעת המג"א דבטיל ברובא לאח"כ, והו' תוכן דברי רבינו. ואין להקשות דלמה לי לצדך כאן היתור דמג"א הא אם נימא דלא עבר על חלקו מדאורייתא רק שלישי נמצא דבטל בפסח חד בתרי ולא עבר עליו מדאורייתא ולא יתסר לאח"כ, דזה אינו, דלגבי קבלת אחריות ל"ש ביטול בפסח ורק לאח"כ, וכמבואר לעיל הערה כ"א. ק"ם) ביאור הדברים, דבין אם נחיר כאן משום הח"י דלא מיתסר לאח"כ חמנו של גוי ובין אם נחיר כאן משום הנוכ"י עדיין אנו צריכים לצירוף המג"א דבטיל חד בתרי לאח"כ. אולם לבארת צ"ב דהא זה הישראל לא עבר עלה מדאורייתא לדעת הגאונים אינו מצילתו מנקטא דלאח"כ וכמבואר ברין (פסחים ב: ד"ה ומיהו) וכמו שביאר דבריו במג"א (תמ"ז ס"ק מ"ז) דכיון דהחמץ זה עדין ביעור מדאורייתא תו"ל תקנו שזהו לאו ביעוריה ודומה לביטול ולא ביעור עיי"ש, וכן מבואר בדברי רבינו לקמן סי'

קל"ז) ביאור הדברים, דאע"פ דגם להתיי אפי"ה לא נבטל בפסח דפשוט שעבר כאן בב"י על חלקו וחלק שלישי שבחלק העכו"ם דליכא רובא דהיתירא וממילא א"א להתיר חלקו מטעם שבי' רבינו בתחילת הסימן דלא עבר רק מדרבנן ולא קנסו דהא קעבר אדאורייתא, אפי"ה י"ל דלאח"כ דאז חלק השלישי שבהעכו"ם לא מיתסר מנקטא זיש כאן רובא דהיתירא ממילא יש להתירו מדין נבטל לאח"כ, (דאע"פ דבכל תעובות בפסח מבשאי"ם פחות מס' אסור גם אח"כ דעבר מדאורייתא, אע"ג דיש רובא דהיתירא (וכמבואר ברעק"א בהגהות שו"ע תמ"ז במג"א ס"ק מ"ג) אפי"ה כאן דניתוסף היתירא לאח"כ דהשלישי שבאחריותו בשל עכו"ם דהיה אסור בפסח ועכשיו אישתי, א"כ הו' כנתערב לאח"כ).

ועדיין יל"ש דהא בתעובות בפסח מבשאי"ם פחות מס' וניתוסף לאח"כ צריך שיהיה רובא דהיתירא לאח"כ תוין מן היתיר שהיה בתעובות בפסח וכמבואר היטב בתרי רעק"א (בהגהותיו למג"א תמ"ה סק"ד), וא"כ כאן דניתוסף לאח"כ רק שלישי שבחלק העכו"ם איך יבטל חלק הישראל הא ליכא רובא.

ואפשר דכוונת רבינו דכיון דאין אנו צריכים לאח"כ להשלישי הנ"ל שיבטל חלק הישראל דהרי גם בלעדיו יש רוב בשל עכו"ם, ואע"פ דליכא חד בתרי אפי"ה רובא מיהא איכא וסגי בזה כמ"ש בשו"ת טין יצחק (או"ח סי' כ"ב ענף ג') וא"כ הו' כאילו הרובא שבתעובות שנתוסף איתירא דהיתיר והו' כנתערב לאח"כ ואין צריך

השגות שהשיג המק"ח על השאג"א^{קכ"א} שדעתו להחיר גם חלקו של ישראל מטעם דדרבנן אם יש קולא לומר אין ברירה מקלינן ואמרין אין ברירה וממילא הוי ספק דרבנן, כמבואר בדבריו ודברי המק"ח, והקשה עליו המק"ח מעירובין דף ל"ז^{קכ"ב} ע"ב עס הארץ שאמר לחצר קח לי אגודת ירק כו' דאם אין ברירה לריך לעשר ולא אמרין ספק דרבנן לקולא קעון דלא הוי התם דשיל"מ, ונלפענ"ד לתוך השגת מק"ח הנ"ל עפ"י הקדמה שהבאתי לעיל מן שו"ת מהרי"ט דאין עושין ספק דרבנן צידים שהכריח מהאי ארבע דטענה נחישתא משום דהחיתים שנבללו הוא רק מדרבנן ואעפ"כ אמרין לזונו לעכו"ם ולא אמרין להקל בספק דרבנן דניתלי לומר שלא ימכרו לישראל, א"כ הוא הדין הכא אין יכול החצר לסמוך עמנו על ספק שמא אינו מחליף שלו בשל ע"ה דהוי כעושה ספק דרבנן צידים וכיון דאין החצר עושה שום חיזוק לע"ה כיון דמוטל עליו לעשר הרי מוטל על החצר^{קכ"ג} שלא לעשות ספק דרבנן צידים ולמכור לע"ה בלתי מעושר, ולכך לריך לעשר. L

בה. ומה שהקשה^{קכ"ד} עוד וכי שהאג"א טעה בפשיטות ומירך קושייתו מהא דמבואר בש"ע יו"ד סי' קמ"ו נגר ועכו"ם שנשתחפו כו', הנה הרגיש צוה גם בספר אלי רצה סי' תמ"ח ס"ק א' וכי דהתם טעמא משום שרואה בקיומו יעו"ש. ומה ששיג המק"ח עוד על השאג"א צענין הנ"ל וכי ועוד דהכא כחד צחד דמי דאפי' דרבנן אסור כיון דיש כאן שני חלקים חלק של ישראל אסור וחלק של עכו"ם מותר וא"י איזהו חלק המותר דמי ממש לחד צחד דאסור, וכוונתו דהוי כספיקא דרבנן במקום דאיתחזק איסורא וכמבואר בש"ך צו"ד סי' ק"י בצללי ס"ס ס"ק כ"א דמערוצת חד צחד אפי' באיסור דרבנן הוי כאיתחזק איסורא, הנה אין צוה השגה אם השאג"א פוסק כהפס"ח ומנחת יעקב בקונטרס הספיקות ס"ק ל"ו דחולקין צוה על הש"ך^{קכ"ה}.

והנה גם חוץ לזה הנה המק"ח עשה צוה מערכה על הדרוש, דהנה לכאורה יש לראות על הש"ך גופיה ועל שאר האחרונים המסכימים עמו ולעייין בפ"ח החולק

ובלא"ה מוכרח כן דהא מבואר בכ"מ (פי"א ממעשר ה"ג) דבדמאי ל"פ ס"ס כיון דבלא"ה רוב ע"ה מעשרין ואפי"ה אחמורה רבנן ה"ה דל"מ ס"ס ע"יש, וא"כ לכאורה גם סד"ר ל"מ ואמאי מקילים ד"י"ב, ובשלמא להר"ן הנ"ל דהוי ספיקא דרינא ו"ל דבות מקולין אולם להשעה"מ (פ"ג מגירושין ה"ד) דהא דמקולין דרבנן י"ב הוא משום דמקולין דכך היה במציאות דנתברר הספק משא"כ בדאורייתא דא"א להקל דלמא לא נתברר כן ע"יש, וא"כ תיקשי כנ"ל, וע"כ רביון דחז"ל המריעו דרבנן י"ב השוו דבריהם בכל מקום.

ואולם ברעק"א (מערכה ז' במס' עירובין בד"ה ונראה) לא כ"כ ע"יש, ובשלמא בההוא דדמאי לא תיקשי לדבריו דהגרעק"א לטעמיה (תורעק"א דמאי פ"ג אות כ"ט) דמ"ש הכ"מ להחמיר בס"ס הוא רק באופן שהיו מחוייבין לעשר והספק אם מעושרין, משא"כ אם הספק אם נתחייב כלל במה"ג לא מתמירין, וא"כ ו"ל כאן ג"כ דדומה לספק אם החבר נתחייב כלל בעישרין.

אולם לדבריו רבינו אבתי תקשי דהא אין עושין סד"ר לכתחילה.

קמ"ג כע"ז כי במגן האלף (תמ"ח סק"א) ע"יש.

קמ"ד ו"ל שם ועוד נלענ"ד במחמ"ת שטעה בפשיטות דאסור ליטול חלק מהחמין של שותפות מטעם אין ברירה דממנ"ם עושה איסור, דאם הוא חלקו משעה ראשונה ה"ה אסור ואם חלקו של עכו"ם הוא הרי מחליף העכו"ם ונתן תמורת חמנו האסור בהנאה חמין שלו וחליפי חמין האסור בהנאה קא שקיל כמבואר (יו"ד קמ"ו ס"ד) דאסור לומר לעכו"ם טול אתה וי"ג ואני מעות, ע"כ.

קמ"ה לכאורה גם לדודוהו הוא רק בנאכ"א א' מתן דבכה"ג מתמיר הש"ך משום דהוי סד"ר באתחזק איסורא כיון דבשעה שהיה כאן שניהם היו שניהם אסורים וס"ל להש"ך דהוי כמו חזקת איסור, אבל בשניהם לפנינו בלא"ה א"א להקל דא"א לתלות א' בהשני

קמ"א ע"יש בשאג"א חלק העכו"ם פשיטא דמותר דהא חמין שעבר עליו הפסח הוא מדרבנן ודרבנן קי"ל יש ברירה והוברר הדבר שזהו חלקו של עכו"ם, (אולם בח"י מסתפק שם אם אפשר להתירו באכילה וכמו שביאר דבריו במקו"ת (בד"ה והעיקר) דלענין אכילה אפשר דעשאוהו בשל תורה ובדאורייתא אין ברירה. וע"יש במקו"ת דלפימ"ש בח"י (תמ"ט ס"ק א') להתיר חמין שעתי"ם ולא ידענן אם הוא של ישראל או של נכרי גם באכילה. ע"יש, א"כ כאן נמי יש להתירו גם באכילה דלא עשאוהו בדאורייתא).

וכ"ז בחלקו של נכרי אבל בחלקו של ישראל דעת הח"י הנ"ל דאסורה בהנאה, ואולם בשאג"א שם ס"ל להתיר גם חלק הישראל דהא דרבנן אמרין יש ברירה הוא משום דהוי ספיקא (וכמבואר בר"ן פ"ג גיטין דף יב. בדפי הר"ף בד"ה וכולם) משא"כ כאן נומא להיפוך דאין ברירה ואפשר החלק הישראל הוא של גוי ומותרת בהנאה.

קמ"ב ע"יש בגמ' דרוצה להוכיח מדברי רבי יוסי דאין ברירה מדס"ל (דמאי פ"ו מ"ב) דע"ה שאמר לחבר קח לי אגודת ירק דק דא"צ לעשר (ופירש"י המיוזר דהחבר הלך לקנות בשבילו ורק ואמר לו ע"ה קנה גם בשבילי ואם אין ברירה יש לחוש דנותן חלקו להע"ה ואסור ליתן לע"ה דמאי), וע"ז הקשה המקו"ת רמיון דהוי איסור דרבנן נומא דאפי' אם אין ברירה והוי ספק אפי' כאן אולינן לקולא.

ואע"פ דלהמבואר שם בתוס' (בד"ה מואן) דלמסקנא דמדרבנן יש ברירה ה"ה בדמאי הנ"ל, ואע"פ שאין עושין סד"ר לכתחילה דהרי הא דרבנן יש ברירה הוא משום ספיקא וכמ"ש בר"ן ס"ס הנ"ל המסקנ"ל אם י"ב או א"ב, אפי"ה כיון דכבר נפסק דרבנן יש

בעזה"ש"ת

17
P. LeViff, Moses A. (Moses Aaron,
1888-1966)

ספר

אורה מישרים החדש

חידושים וביאורים

על

מסכת פסחים

מספר אורה מישרים

(ג' חלקים)

מאת

מורינו ורבינו הרב הגאון האמיתי והמפורסם
אדיר התורה איש האשכולות מעוטר במידות

הרה"ר משה אהרן ב"ר ישראל פאלייעוו זצ"ל

יליד טימקאוויץ מחוז סלוצק ברוסיה

תלמיד מובהק של הרה"ג איסר זלמן מלצר זצ"ל בישיבת סלוצק

עבד עבודת הקודש בתור אחד מראשי הישיבה הקדושה

רבינו יצחק אלחנן בניו יורק

יותר מארבעים ושש שנים, משנת תר"פ עד יום פטירתו בשנת תשכ"ז

דור דור וחכמיו הודו על דבריו וחידושיו

יצא לאור

ע"י משפחתו

סימן מד

בענין חמץ דישראל ונכרי בשותפות שעבר עליו הפסח

יבוארו דברי השאגת אריה בישראל ועכו"ם שיש להם חמץ בשותפות ועבר עליו הפסח וחלקו ביניהם, דכיון דהאיסור הנאה הוא מדרבנן ובדרבנן הרי אמרינן יש ברירה א"כ לכאורה חלקו של ישראל הו"ל להיות אסור, ואינו כן דהרי הא דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה הוא משום דמקילינן בדרבנן, והכא אי אמרינן יש ברירה הו"ל לחומרא דהא יבורר שהוא חלקו של ישראל ויאסר בהנאה, ולכן אמרינן להיפך דאין ברירה, וחלקו של העכו"ם הוא ביד ישראל ומותר בהנאה. ויבואר מה שהקשו עליו המקו"ח והמגן האלף, ושאין זה קשה כלל.

אמרינן, אלא אדרבה אמרינן אין ברירה לקולא, ומה שביד ישראל הוא חלקו של נכרי ומותר בהנאה, עכ"ל. וכתב עוד דזהו דוקא לשיטת התוס' גיטין פרק השולח, דלמ"ד אין ברירה מספקינן שמא הגיע ליד ישראל כל חלקו של נכרי, וכיון דהכי הוא מספיקא חלק שביד ישראל מותר בהנאה, דאמרינן אין ברירה להקל בדרבנן, וזה שבידו חלקו של נכרי הוא, ושביד הנכרי הוא חלקו של ישראל, והו"ל מה שביד ישראל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח ושרי בהנאה. אבל לשיטת רש"י דאי אמרינן אין ברירה הכוונה היא דכל חטה וחטה חציה של ישראל וחציה של נכרי, א"כ חלק המגיע לישראל אסור בהנאה ממ"נ, אי יש ברירה וזהו חלקו למפרע הו"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, ואפי" את"ל אין ברירה הרי אמרינן דכל חלק וחלק מעורב ממחצה שלו וממחצה של נכרי, והרי חלקו המגיע לישראל מחצה שלו אסור בהנאה וכו', עכ"ל בקצת קיצור ושינוי. L

קושיית המקו"ח עליו

ועיין בספר מקור חיים הלכות פסח סימן תמ"ח סק"א שהאריך להקשות על דבריו, וקושיתו היותר גדולה היא מה שהקשה וז"ל: ועוד נראה לפענ"ד במחילת כבודו שטעה בפשיטות, דאסור ליטול חלק מהחמץ של שותפות מהטעם דאין ברירה, דממ"נ עושה איסור, דאם הוא חלקו משעה

פסחים דף ל' ע"א אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו כרב, שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר' שמעון, ומי אמר רבא הכי והאמר רבא ר' שמעון קנסא קניס, הני מילי בעיניה אבל ע"י תערובות לא, עיי"ש. ועיין בשאגת אריה סימן פ"ט שחקר לדעת בישראל ועכו"ם שיש להם חמץ בשותפות ועבר עליו. הפסח מה הדין אותו חמץ וכתב דאם חלקו ביניהם אז דבר ברור הוא דחלקו של עכו"ם מותר בהנאה, דהא קי"ל בדרבנן יש ברירה, ואמרינן דהוברר הדבר דזהו חלקו המגיע לו משעה ראשונה, והו"ל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח ומותר בהנאה, עיי"ש.

דעת השאג"א דחמץ שיש לו בשותפות עם גוי ועבר עליו הפסח לא נאסר

וכתב עוד בסימן צ' וז"ל: וכל זה הוא בחלקו של נכרי אבל בחלק המגיע לישראל, בזה ודאי יש לדון הרבה, אי אמרינן כיון דיש ברירה חלקו ודאי אסור בהנאה, דהו"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח. או דילמא כיון דקיי"ל אין ברירה בשל תורה, א"כ הא דבדרבנן יש ברירה, ע"כ קל הוא שהקילו בשל דבריהם לסמוך על ברירה, ולקולא הוא דאמרינן יש ברירה וכו', אבל לחומרא כמו הכא דאי אמרת יש ברירה, וזהו חלקו של ישראל המגיעו משעה הראשונה ואסור, לא

מחליפין, שכתב רש"י דלמחליף עצמו אסור עיי"ש,
והארכתי בזה בסימן רל"א² עיי"ש.

תירוץ קושיית המקו"ח דלא מקרי נוטל
איסוה"נ כשהולק עם הגוי

→ והנה בנד"ד כשחלקו העכו"ם והישראל החמץ
שעבר עליו הפסח, והעכו"ם נטל חלקו, הרי
אמרינן לגבי העכו"ם יש ברירה, וזהו חלקו המגיע
לו משעה ראשונה ומותר בהנאה. והחלק השני לפי
חשבונו של העכו"ם הוא חלקו של ישראל,
וכשנותן לישראל החלק השני, אינו מוכר לו ואינו
נותן לו שום דבר משלו, אלא נותן לישראל את
חלקו, וכשהישראל נוטל חלקו לא נקרא מצדו של
העכו"ם שהעכו"ם הקנה לו, אלא שהישראל נטל
את חלקו. וכל זה הוא לפי חשבונו של העכו"ם,
ולגבי הישראל שנוטל חלקו, אף דלגביו אמרינן
להיפך דאין ברירה ונוטל הוא את חלקו של
העכו"ם, מ"מ אין זה נקרא שנטל חמצו של עכו"ם
בתשלומין עבור איסורי הנאה שנתן לו דהיינו חמצו
שלו. דהרי העכו"ם לא נתן לו כלל את חמצו עבור
מה שנתן לו, שהרי לפי חשבונו לקח את חלקו
המגיע לו ע"י דין דיש ברירה ולא החליפו כלל
עם אחר. נמצא שהישראל בשעה שנטל חלקו ועשה
בו קנין, לא נקרא שנטל חליפי איסורי הנאה, אע"פ
שלפי חשבונו הוא לוקח חלקו של נכרי, ולא עשה
בזה שום איסור דאורייתא, כיון שהעכו"ם לא נתן
לו אצ חמצו בתשלומין עבור חלקו, כנ"ל לומר.

אולם לאחר שכבר נעשה החמץ של ישראל, יש
לכאורה לאסור ליהנות מן החמץ משום
חליפי איסורי הנאה. דאף שכבר ביארנו דאם מכר
איסורי הנאה לעכו"ם ולקח ממנו מעות, ובשעה
שעשה קנין במעות עבר על איסור דאורייתא, מ"מ
איסורא דעבד עבד, ואח"כ כשרוצה ליהנות מן

ראשונה הרי הוא חמץ של ישראל שעבר עליו
הפסח שהוא אסור. ואם חלקו של עכו"ם הוא מה
שנוטל, וחלקו שלן נוטל העכו"ם הרי מחליף
העכו"ם ונותן תמורת חמצו האסור בהנאה חמץ
שלו, וחליפי חמץ האסור בהנאה קשקיל. כמבואר
ביו"ד סימן קמ"ו בש"ך סק"ה, בגר ועכו"ם
שנשתתפו, דאסור לו לומר לעכו"ם טול אתה יין
נסך ואני מעות וכו', ובודאי אפילו אם העכו"ם
חולק בעצמו ולוקח לעצמו היין נסך ונותן לו
לישראל מעות אסור, דהו"ל כמקבל חליפי איסורי
הנאה וכו',¹ עיי"ש.

ביאור דין חליפי איסוה"נ

← **ובד"י** שלא נשווייה להגאון בעל שאגת אריה
לטועה בדבר משנה, נ"ל דיש ליישב קושיא
זו, ונבאר מתחילה האי ענינא דחליפי איסורי הנאה.
דהנה אם אדם מוכר איסורי הנאה לעכו"ם ונוטל
ממנו מעות עבורם, נקרא שהוא נהנה מאיסורי
הנאה, והיינו שההנאה הוא מה שנעשו המעות שלו,
אף שלא נהנה עדיין מהמעות, דמה שנעשו המעות
שלו זה נקרא שנהנה מאיסורי הנאה עצמו. ואסור
מדאורייתא, דהרי הא דנבלה מותרת בהנאה ילפינן
מהא דאמרה תורה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה
או מכור לנכרי, כלומר דמותר למכור נבלה לנכרי,
משמע דדבר האסור בהנאה אסור למוכרו לנכרי,
ונקרא הוא נהנה מאיסור ההנאה עצמו כיון שנטל
מעות עבורו אע"ג דלא נהנה עדיין מהמעות. ואחר
שכבר נעשו המעות שלו, ובא ליהנות מן המעות,
אם הוא דבר שתופס את דמיו נעשו המעות כמו
איסורי הנאה עצמן, ואסור ליהנות מהן מדאורייתא.
ואם הוא דבר שאינו תופס את דמיו, אינו אסור
אלא מדרבנן לשיטת רש"י חולין דף ד', גבי חמצן
של עוברי עברה מותר לאחר הפסח מיד מפני שהן

1. וכוונתו דאם כן אסור להחליף, אבל בדיעבד שהחליף מותר וכמו שפירש שם דבריו.

2. במהדורה הקודמת. ויובא בעז"ה במהדורה זו במסכת קידושין פרק שני.

נשאר ביד העכו"ם והוי כעין חליפי איסורי הנאה, כנ"ל לומר.

אמנם אכתי יש להעיר לכאורה, דהא עיקר מה שקנס ר' שמעון חמץ בהנאה לאחר הפסח, הוא כדי שלא יעבור בבל יראה, היינו שלא יניחו עד אחר הפסח ויהיה מותר לו לאוכלו, ולא יחוש במה שיעבור בבל יראה כיון שהאכילה אח"כ תהיה בהיתר. וא"כ ה"נ עלינו לאסור בהנאה חלקו של העכו"ם שלקח הוא, משום דאם נתיר לו חלקו ע"י ברירה, יניח חמץ זה עד לאחר הפסח ויעבור בבל יראה, ויחלוק אח"כ עם העכו"ם ויהא מותר לו ע"י ברירה, וכדי שלא יניח עד לאחר הפסח היה עלינו לאסור לו ליהנות ממנו אחר החלוקה, כן אפשר להעיר לכאורה.

ולא מקרי נמי חמץ שעבר עליו הפסח **אבל** באמת נ"ל דאין זו קושיא כלל, דהרי הקנס שקנס ר' שמעון שיאסור בהנאה, הוא כדי שלא יעבור בבל יראה, וזהו דין רק בחמץ בפסח, וכדי שלא יעבור בבל יראה קנסוהו רק בזה שיאסר בהנאה ולא יותר, והכא נמי כשיש לו חמץ בשותפות עם עכו"ם, שפיר אסרו בהנאה חלקו כמו בכל חמץ שעבר עליו הפסח, וזהו הקנס דקנס ר' שמעון. ומה שחליפי איסורי הנאה אסורים ענין אחר לגמרי הוא, ואינו דוקא בחמץ בפסח אלא דין הוא בכל איסורי הנאה, והקנס הוא כדי שלא יבוא למכור איסורי הנאה שיש לו, ויעבור על איסור דאורייתא במכירתם וכמו שביארנו. וא"כ שפיר אפשר לומר דלא אסרו חליפי איסורי הנאה אלא היכא שהוא מכר או החליף, אבל היכא שהחליפין או המכירה נעשו ממילא לא אסרו כיון שמדינא מותר, דהרי במה שנהנה מהחליפין אינו נהנה כלל מהאיסורי הנאה, וכמו שביארנו, ואתי הכל שפיר, ואין שום קושיא על השאגת אריה, כן נ"ל לתרץ קושייתו הגדולה של המקור חיים.

והנה המקור חיים הקשה שם עוד וז"ל: ועוד דהכא כחד בחד דמי, דאפילו בדרבנן אסור

המעות אין שום סברא לאסור, דהא אינו תופס את דמיו וכשנהנה מן המעות ודאי אינו נהנה מן החמץ. עכ"פ הרי אסור מדרבנן לשיטת רש"י, וחשבינן ליה כשנהנה מן המעות כאילו נהנה מאיסור הנאה עצמו, דאלמלא איסורי הנאה לא היו אצלו מעות אלו, והם גרמו שיהיו לו מעות אלו, ולכן אסרוהו רבנן, והיינו מסתמא כדי שלא ימכור איסורי הנאה לעכו"ם. וא"כ הכא נמי כאן יש לאסור מדרבנן, דאף דמדאורייתא ודאי לא עבר, מ"מ הרי עכ"פ מה שנעשה חלקו של העכו"ם שלו, וכן מה שנהנה אח"כ מהמעות, כל זה גרם האיסור הנאה שלו שבא ליד עכו"ם לפי חשבונו שלו, וא"כ אכתי צריך שיהא אסור מדרבנן. L

וגם לא נאסר בהנאה כיון שממ"נ חייב לחלוק

והנראה לי לומר בזה, דבנד"ד מותר לו לעשות קנין בחמץ של העכו"ם ולעשותו לשלו, ומותר לו ליהנות ממנו לאחר שבא לידו אפילו לשיטת רש"י. דהרי מה שאסרו ליהנות מחליפי איסורי הנאה לאחר שכבר עבר ומכר להעכו"ם ונטל ממנו תשלומין, הוא מסתמא כדי שלא יעשה כן בכל איסורי הנאה, היינו שימכרם ויעבור על איסור דאורייתא בשעת המכירה ואח"כ יהנה מהם בהיתר, ולכן אסרוהו ליהנות מן הדמים, כן נראה דזהו הטעם. וא"כ בנד"ד לא שייך זה הטעם, דהרי הוא לא מכר ולא החליף כלל את חמצו האסור בהנאה עם העכו"ם, אלא דע"י דין ברירה אמרינן דמה שנטל זהו חלקו של עכו"ם. וא"כ אין לקונסו עבור מה שהחליף חלקו האסור בהנאה בחלקו של העכו"ם המותר בהנאה, דהרי הוא לא עשה שום מעשה מכירה או חליפין, והחליפין נעשו ממילא בלא מעשה מצדו ע"י דין ברירה. ואלמלא לקח בשעת חלוקה החלק שנטל העכו"ם, והעכו"ם היה נוטל חלקו שנטל הוא, ג"כ הוה אמרינן דמה שנטל הוא הוא חלקו של העכו"ם, והעכו"ם נטל חלקו ע"י דין ברירה. וא"כ שפיר מותר בהנאה חלקו שנטל, אף שהוא חלקו של העכו"ם וחלקו שלו

תירוץ על הקושיא

ולענ"ד אין זו קושיא כלל, דלא דמי תערובת חמץ ויש בה כזית בכדי אכילת פרס, לחמץ של ישראל ושל עכו"ם בשותפות, דבתערובת חמץ שפיר אמרינן כיון שיש בה כזית בכדי אכילת פרס נחשב שכל התערובת היא חמץ, ואפילו החלק בתערובת שאינו חמץ כיון שמעורב בו חמץ. וכיון שכל התערובת היא שלו עובר על כל התערובת בבל יראה, וממילא כשעבר הפסח אסור הכל. אבל בישראל שיש לו שותפות עם עכו"ם, אף שהשותפות היא חמץ ממש, מ"מ לא שייך שיעבור הישראל בבל יראה על כל החמץ, כיון שחלקו של נכרי אינו שלו, והיאך יעבור בבל יראה על דבר שאינו שלו. וכיון שלא עבר בבל יראה על חלקו של עכו"ם, ודאי לא נאסר חלקו של העכו"ם, כנ"ל לומר ומיושבת קושייתו. ^L

קושיות על השאנ"א

אמנם בעיקר דברי השאגת אריה שהתיר גם חלקו של ישראל לאחר הפסח מטעם אין ברירה, יש באמת להעיר קצת, כמו שהעיר המקור חיים שם בסוף דבריו וז"ל: ועוד דהאחד שבא לישאל איזה חמץ מותר לו בהנאה אם של עכו"ם או של ישראל, הוי כבא לישאל על שניהם בבת אחת³, ואי אפשר לו להתיר שניהם, דאפילו אי אין ברירה מ"מ אחד אסור, והיאך נתיר לו שניהם כשבא לישאל על שניהם בבת אחת, כמו גבי שני שבילין דמטמאין שניהם כשבאו לישאל על שניהם בבת אחת, עכ"ל וזו סברא נכונה.

ועוד יש לי להעיר על עצם סברתו, דאפילו אי נימא דכוונת אין ברירה הוא כפי התוס', דאפשר שנתחלפו החלקים והוא נטל חלק חברו וחברו נטל חלקו, מ"מ אפשר נמי לספוקי שמא נטל מחצית או מקצת חלקו. וא"כ אין כאן ספק השקול דנימא ספיקא דרבנן לקולא, דיש יותר

דיש כאן שני חלקים, חלק של ישראל אסור וחלק של עכו"ם מותר, ואינו יודע איזה חלק המותר, ודמי ממש לחד בחד דאסור אפילו בדרבנן עכ"ל. וקושייתו אינה מובנת לי, דהא דחד בחד אסור אפילו בדרבנן, היינו היכא שנתערב איסור בהיתר חד בחד דבאים אנו להתיר מכח ביטול, דמטעם ברירה אין להתיר ליקח אחד מהם ולומר שזהו האיסור, דהא כבר היה מבורר קודם שנתערב, ובאופן כזה לא אמרינן ברירה, עיין תמורה דף ל' ע"א תוס' ד"ה ואידך. וע"כ דמטעם ביטול צריך לאתויי עלה, וע"ז שפיר אמרינן דחד בחד אסור אפילו בדרבנן ואין זה ביטול. אבל הכא בנדר"ד לא מטעם ביטול אחינן עלה אלא מטעם ברירה, וברירה שפיר מהני בחד בחד, וצ"ע קושייתו. ^L

עוד קושיא של המגן האלף

טו ועיין במגן האלף סימן תמ"ח סק"א שהקשה ג"כ על השאגת אריה וז"ל: ובעיקרא דינא לבי מגמגם אם יש להתיר אפילו חלק העכו"ם, דודאי בחביות שיש להם בשותפות, האיסור מעורב עכ"פ וכו', מ"מ כיון דכתבו התוס' והר"ן דביש בתערובות כזית בכדי אכילת פרס, שעובר על הכל אסור אפילו ההיתר, וכיון דבדאורייתא אין ברירה והיה חייב לבער שתיהן, ובפרט למה שכתב דטעמא דאין ברירה לאו מספיקא הוא, א"כ אפילו נטל חלקו וביערו בפסח לא יצא ידי חובת ביעור עד שיבער גם חלקו של עכו"ם, וא"כ עבר על שתיהן, ויש לקנסו בשתיהן, עכ"ל. פי' דכמו דאמרינן בתערובת חמץ, שאם יש כזית בכדי אכילת פרס אז חייב לבער כל התערובת אפילו מה שאינו חמץ, ועובר על כל התערובת בבל יראה. הכא נמי שמעורב חמץ שלו עם חמץ של עכו"ם והם מחצה על מחצה חייב לבער גם חלקו של נכרי, ועובר בבל יראה על שניהם, וממילא גם חלקו של עכו"ם נאסר בהנאה אחר הפסח.

3. עיין דף י ע"א שני שבילין וכו'.

וגם בספר מקור חיים הביא ראייה דלא כסברת
 השאגת אריה, מגמ' עירובין דף ל"ז ע"א דאי
 אמרינן אין ברירה אפילו בדרבנן אסור ולא אמרינן
 דהוא ספק דרבנן ולקולא. והיינו גבי עם הארץ
 שאמר לישראל קח לי אגודה של ירק, דחייב לעשר
 מה שנותן לעם הארץ אף בדמאי הקילו עיי"ש,
 וצ"ע דברי השאגת אריה.

צדדים לאסור מלהתיר. דלהתיר אפשר רק אם נטל
 כל חלקו של העכו"ם והעכו"ם נטל כל חלקו,
 ולאסור אסרינן אם לא נתחלפו כלל והוא נטל
 חלקו, או אפילו נטל מחצה או מקצתו משל
 העכו"ם, וספק כזה שאינו ספק השקול אפשר דלא
 אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, וכמו שנבאר כל זה
 בסימן קנ"א⁴.